

NATIONELLA CENTRET FÖR
UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

UTVECKLANDE UTVÄRDERING VID NATIONELLA CENTRET FÖR UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

Innehåll

1	Utvecklande utvärdering, definition	4
2	Utvecklande utvärdering, särdrag	6
3	Utvecklande utvärdering, värdegrund	9
4	NCU:s utvärderingar, uppgifter	10
5	Utvecklande utvärdering, referensram	12
6	Mot en utvärderingsverksamhet med genomslag	13

Vi upplevde att en del av de metoder för utvecklande utvärdering som användes vid auditeringen var till så stor nytta, och vi tänker använda dem i fortsättningen.

(Prorektor vid yrkeshögskola)

Sammanfattningar 10:2020
FÖRFATTARE Sirpa Moitus & Päivi Kamppi
PUBLICERAD AV Nationella centret för utbildningsutvärdering
PÄRMBILD Lightspring/Shutterstock.com
OMBRYTNING PunaMusta Oy
ISBN 978-952-206-584-1 hft.
ISBN 978-952-206-585-8 pdf
ISSN 2669-817X (tryckt)
ISSN 2669-8811 (online)
TRYCKERI PunaMusta Oy, Helsingfors
@ Nationella centret för utbildningsutvärdering

TILL LÄSAREN

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) är en nationell organisation som ansvarar för utvärdering av alla utbildningsnivåer, från småbarnspedagogiken till högskolorna och det fria bildningsarbetet.

Inom utbildningsutvärderingen har erfarenheter av utvecklande utvärdering byggts upp i över tjugo års tid. Utvecklande utvärdering anses vara en så central del av grunderna för utvärderingsverksamheten att den också nämns i lagstiftningen om Nationella centret för utbildningsutvärdering.

NCU strävar efter att även i fortsättningen stärka utvecklande utvärdering som ett nationellt förfaringsätt och ett nationellt varumärke inom utbildningsutvärderingen.

I den här broschyren ser vi närmare på vad NCU avser med utvecklande utvärdering. Vi beskriver också särdragen, värdegrunden och den teoretiska bakgrunden i fråga om utvecklande utvärdering.

I NCU:s strategi för 2020–2023 betonas starkare än tidigare att utvärderingarna bör ha positiva effekter.

Vårt mål är att den utvecklande utvärderingen påverkar, förnyar och förnyas!

Harri Peltoniemi, direktör för NCU

1 Utvecklande utvärdering, definition

Det är hälsosamt att stanna upp ibland och se närmare på nuläget samtidigt som man funderar på vad man eventuellt kunde förbättra. (Lärare inom småbarnspedagogiken)

För min del breddade utvärderingsenkäten mitt perspektiv. Jag fick nya insikter som hjälper mig att utvecklas. (Klasslärare)

1

Utvecklande utvärdering är baserad på engagemang och växelverkan. Den skapar mångsidiga möjligheter att delta i och påverka hur utvärderingen planeras, hur man tar fram information och hur utvärderingsresultaten tolkas. Grunden för utvecklande utvärdering är förtroende mellan den som utför och den som deltar i utvärderingen och utbildningsorganisationens ansvar för utvecklingen av sin verksamhet.

2

Metoderna för utvecklande utvärdering skräddarsys enskilt för varje situation så att de stöder effekten av utvärderingarna och så att verksamheten utvecklas under utvärderingsprocessen. Metoderna för utvecklande utvärdering ökar den gemensamma förståelsen för det tema som utvärderas.

3

Utvecklande utvärdering ger en analys av nuläget, slutsatser och rekommendationer, som kan utnyttjas av såväl nationella som regionala och lokala aktörer, och också av utbildningsanordnare, högskolor och olika intressenter. Deltagarna får genom utvärderingarna extern respons om verksamhetens utvecklingsområden, god praxis och egna styrkor. Utvecklande utvärdering stöder en effektiv verksamhet och förändring.

2 Utvecklande utvärdering, särdrag

Vid NCU avser vi med den utvecklande utvärderingens särdrag att utvärderingen är mål- och framtidsinriktad, att den är baserad på engagemang och växelverkan, att metoderna skräddarsys och att utvärderingen stöder förändring.

FIGUR 1. Centrala principer för utvecklande utvärdering vid NCU (jfr Atjonen 2015)

De här principerna syns i NCU:s utvärderingar på följande sätt:

Mål- och framtidsinriktad

NCU:s utvärderingar tar fram information om nuvarande praxis, eventuella utvecklingstrender och faktorer som främjar eller hindrar utvecklingen.

Vår utvärdering stöder en kontinuerlig utveckling av verksamheten. Den kontinuerliga utvecklingen beskrivs ofta med hjälp av PDCA-cykeln. Det viktiga är att PDCA-cykeln snurrar och att utvärderingarna leder till utvecklingsåtgärder. (PDCA kommer från engelskans plan-do-check-act, eller på svenska planera-genomföra-följa upp-agera).

I NCU:s utvärderingar och rekommendationer ligger fokus förutom på nuläget också på framtiden.

Engagemang och växelverkan

Förtroende innebär för oss att den som deltar i utvärderingen öppet kan berätta om sina framgångar, utvecklingsbehov och problem utan rädsla för sanktioner. Vi samlar in och använder utvärderingsmaterial för att hjälpa den som utvärderas. Vi har inga rankinglistor. Vi publicerar utvärderingsgrunderna eller -kriterierna på förhand och slutsatserna baseras endast på utvärderingsmaterialet (evidensbaserat). Utvärderingsresultaten publiceras så att de är tillgängliga för alla.

Alla som deltar i utvärderingarna eller använder utvärderingsmaterialet har möjlighet att påverka metoderna och innehållet i utvärderingen. På detta sätt blir uppgifterna den utvärderades "egna". Samtidigt stärks deltagarnas engagemang i genomförandet, resultaten och användningen av dem.

Vi samarbetar med utbildningsanordnare, högskolornas rektorer, lärare och andra personalgrupper, elever och studerande samt lärare och intressenter. Vi ordnar diskussionsmöten, workshops och utvecklingsseminarier samt seminarier för analys av utvärderingsinformation. Dessutom använder vi oss av redan befintligt utvärderings-, forsknings- och statistikmaterial och samarbetar med forskare.

Skräddarsydda metoder

Vi väljer utvärderingsmetoder från fall till fall så att de är så ändamålsenliga och till så stor nytta som möjligt med tanke på utvärderingens deltagare, mål och effekter.

Vi använder flera utvärderingsmetoder och sätt att samla in information jämsides. Det gör att vi producerar utvärderingsmaterial som bygger på flera olika perspektiv.

Under utvärderingsprocessens gång och utifrån information från tidigare faser i utvärderingen justerar vi efter behov metoderna och sätten att samla in information.

Förändring

Vi genomför utvärderingarna så att de främjar engagemang och ger oss ny kunskap. Utvärderingarna främjar att de egna och/eller de nationella målen uppnås och att utvärderingarna leder till förbättringar. Vi stöder växelverkan bland utvärderingsdeltagarna och att de lär sig av andra.

Vår utvärdering ger deltagarna respons om styrkor, utvecklingsområden och god praxis i den egna och andras verksamhet. Utvärderingen stöder på detta sätt det kommande utvecklingsarbetet. Vi förankrar utvärderingsresultaten i en mer vittgående nationell och/eller internationell referensram.

Vi följer upp hur utvecklingsrekommendationerna utnyttjas och vilka effekter utvärderingarna har med hjälp av responsenkäter och uppföljande utvärderingar.

3 Utvecklande utvärdering, värdegrund

Utvärdering utgår från en värdegrund. Som objekt för utvärderingen väljs teman och fenomen som anses vara av nationell betydelse och vars utveckling vi vill stöda.

Anordnare av småbarnspedagogik, utbildningsanordnare, representanter för högskolor eller det fria bildningsarbetet inbjuds att delta i utvärderingen ifall det aktuella temat för utvärderingen berör dem. Också aktörer som har en uppfattning om nuläget för temat och en roll i den framtida utvecklingen av det engageras i stor omfattning.

Utvecklande utvärdering baserar sig på fyra gemensamma värderingar vid NCU – att vara en pålitlig, oberoende, öppen och modig aktör.

FIGUR 2. Värdegrunden för den utvecklande utvärderingen vid NCU

4 NCU:s utvärderingar, uppgifter

NCU genomför utvärderingar av lärresultat inom grundläggande utbildning och yrkesutbildning, utvärderingar av högskolornas utbildningsområden, tema- och systemutvärderingar samt utvärderingar av kvalitetssystem.

NCU:s utvärderingsobjekt är bland annat:

- nuläget för elevernas och de studerandes kunnande i förhållande till målen för lärande i respektive utbildningsform
- utvärdering av reformer som gäller olika delar av utbildningssystemet, lagändringar och läroplansreformer
- utbildningssystemets förmåga att främja jämlikhet och delaktighet i utbildningen
- individuella studievägar på olika utbildningsstadier, som specialfråga invandrares utbildningsvägar
- pedagogiskt ledarskap inom olika utbildningsformer
- handledning av studerande vid övergångar och övergångsskeden
- kvalitetshantering och kontinuerlig utveckling av utbildning inom olika utbildningsformer

Målet för all utvärdering vid NCU är att den ska leda till utveckling. I vilken mån detta sker varierar dock beroende på vilken uppgift och vilket syfte en specifik utvärdering har. En del av utvärderingarna producerar material som berör redovisningsskyldighet, en del tar fram information om uppnådda resultat, medan andra betonar utvecklingsperspektivet. I vissa utvärderingar finns dessa tre perspektiv närvarande samtidigt.

Möjligheterna att välja metod begränsas också av antalet enheter eller utbildningsanordnare som deltar i utvärderingen.

Syftet är att de olika utvärderingstyperna vid NCU tillsammans bildar en helhet där de kompletterar varandra. Denna helhet tar fram information för utveckling av lärande och kompetens, främjande av likvärdighet, främjande av ett välfungerande utbildningssystem och stöd för kontinuerlig utveckling.

TABELL 1. NCU:s utvärderingar och deras olika uppgifter

UTVÄRDERINGS-PERSPEKTIV	FÖR VILKET BEHOV TAR VI FRAM UTVÄRDERINGS-INFORMATION?	EXEMPEL PÅ HUR OLIKA PERSPEKTIV SYNS I NCU:S UTVÄRDERINGAR
1. Redovisningsskyldighet	För att kontrollera om vissa kriterier eller kvalitetskrav uppfylls	<ul style="list-style-type: none"> • Vid utvärderingen av kvalitetssystemen utvärderar man å ena sidan om kvalitetssystemen fyller de kriterier som krävs för att de ska bli godkända samtidigt som man stöder utbildningsanordnarna och högskolorna i arbetet med att identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden. • Utvärderingen av lärresultat tar fram trendinformation om hur kompetensmålen för kunskaperna uppnås. • Tema- och systemutvärderingar förser oss med information om aktuella och utbildningspolitiskt viktiga frågor.
2. Informationsperspektiv	För att förstå eller förklara det som utvärderas.	
3. Utvecklande perspektiv	För att åstadkomma förändringar och en bättre verksamhet	

5 Utvecklande utvärdering, referensram

KOMPLEXITET OCH STÄNDIG FÖRÄNDRING

En verksamhetsmiljö i ständig förändring utmanar de traditionella utvärderingsmodellerna. De fenomen som utvärderas är dessutom allt mer komplexa, samtidigt som förändringarna sker i allt snabbare takt och det blir allt svårare att förutse framtiden. Av utvärderingarna krävs samtidigt både ett holistiskt synsätt och att man närmar sig fenomenen i realtid¹.

UTVECKLANDE UTVÄRDERING, METODER SOM FÖRNYAR

Vi använder metoderna för utvecklande utvärdering så att de stöder anordnarna av småbarnspedagogik, utbildningsanordnarna och högskolorna både i problemlösning och i det ständiga utvecklingsarbetet med fokus på styrkor, framgång och möjligheter.

I den teoretiska basen för utvecklande utvärdering utnyttjar vi bland annat perspektivet delaktighet och synen på utvärdering som en lärprocess (bl.a. Atjonen 2015, Patton 2002, Scriven 1987, Uusikylä 2019). I våra utvärderingar betonar vi i synnerhet metoder som är inriktade på att skapa positiva effekter i verksamheten².

METODISK SITUATIONSBUNDENHET OCH FLEXIBILITET

Beroende på målen och tyngdpunkterna för utvärderingen använder vi olika referensramar eller kombinationer av referensramar för varje enskilt utvärderingsprojekt, till exempel

- Realistisk utvärdering³
- Deltagarorienterad utvärdering (empowerment)⁴
- Process- och projektutvärdering⁵
- Effektutvärdering (impact)⁶

METODERNA LÄR

Vi följer upp och utvärderar hur metoderna fungerar både med hjälp av intern respons och respons utifrån.

6 Mot en utvärderingsverksamhet med genomslag

Den respons som gavs vid slutet av utvärderingsbesöket var omfattande, mångsidig och tydlig. Den fokuserade på viktiga saker och var ett bra komplement till självvärderingen. Rapporten har gett oss mycket. (Utbildningsanordnare)

NCU:s rapport lyfter fram styrkor och utvecklingsområden inom yrkesutbildningen och ger på så sätt beslutsfattarna information. Utbildningsanordnaren kan jämföra sin egen verksamhet med det vi nationellt sett är bra på och de områden som behöver förbättras. Visar vilken riktning kvalitetshandlingen ska ta. (Undervisnings- och kulturministeriet)

NCU:s verksamhet och information

NCU tar i sin verksamhet fram till exempel utvärderingsrapporter, självvärderingsverktyg samt analyser och synteser om utbildningssystemets nuläge. Vi stöder utvärderingarnas genomslag genom den utvecklande utvärderingens processer, genom att ta fram rapporter och analyser av många olika slag och genom att ordna möjligheter till diskussion i anslutning till rapporterna.

Utvärderingsresultaten och mottagarnas åtgärder

När resultaten i en utvärdering är klara behövs beslut och lösningar för att utnyttja den information som utvärderingen tagit fram. De uppstår inte av sig själva, utan är resultatet av medvetna och aktiva åtgärder som vidtas av dem som drar nytta av utvärderingen. I det bästa scenariot utnyttjas utvärderingsresultaten långsiktigt såväl nationellt som regionalt och lokalt. För att en utvärdering ska vara effektiv, måste de som berörs, oberoende av om det handlar om beslutsfattare, direktörer, rektorer, personal, lärare, elever eller intressenter, behandla utvärderingsrapporten, prioritera rekommendationerna och fördela ansvaret och skapa en tidsram för utvecklingsåtgärderna. De styrkor och den goda praxis som lyfts fram i en utvärdering kan för sin del skapa en viktig grund för det kommande arbetet. Vi rekommenderar att alla utvecklingsåtgärder som genomförs på basis av utvärderingar rapporteras som en del av det egna kvalitetssystemet.

Utvärderingarnas effekter på kort sikt

En utvärdering ger under en period på 1–3 år en ny förståelse utifrån utvärderingsinformation och -kompetens, lösningar och beslut samt utvecklingsåtgärder på nationell och lokal nivå. Vi på NCU tror att en pålitlig utvärderingsinformation förbättrar kunskapsbasen för beslutsfattandet. Effekterna av utvärderingsverksamheten uppstår under utvärderingsprocessen, genom projektens resultat och genom NCU:s utvärderingsverksamhet som helhet.

Utvärderingarnas effekter och genomslag på längre sikt

De långsiktiga effekterna av NCU:s utvärderingar är mångfacetterade och omfattande. De omfattar utveckling och beslut som gäller utbildning och kompetens allt från samhälls- och utbildningssystemnivå till lokal nivå. De eftersträvade effekterna uppstår genom den information och den kompetens som utvärderingarna producerar. Effekterna syns i förändringar som gäller lärande, kunnande och likvärdighet och också i hur utbildningssystemet fungerar och i den kontinuerliga utvecklingen av verksamheten.

FIGUR 3. NCU:s utvärderingsverksamhet, effekter

NCU:s anställda om utvecklande utvärdering

Utvecklande utvärdering gör att vårt arbete får betydelse: *"Vi kan vara med och påverka hur utbildningen utvecklas i Finland."*

Det handlar inte enbart om en metod utan om en värdegrund: delaktighet, förtroende och en respekt för dem som deltar i utvärderingarna: *"Det är en stor glädje och lycka att NCU:s sätt att agera är hållbart."*

Att vara framtidsorienterad är också en del av utvecklande utvärdering: *"Det är som ett lim som fogar samman småbarnspedagogiken, utbildningsanordnarna, högskolorna, det fria bildningsarbetet och NCU."*

Till utvecklande utvärdering hör en positiv underton. Det gör att de som deltar i utvärderingarna blir mera engagerade: *"De som deltar i utvärderingen upplever att den görs med tanke på deltagarnas nytta av den."*

Källor

Atjonen, P. 2015. Kehittävä arviointi kasvatusalalla. Tammerfors: Suomen Yliopistopaino Oy.

⁵European Commission 1997. Evaluating EU expenditure programmes. A Guide: Ex Post and Intermediate Evaluation. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.

⁴Fetterman, D. M. & Wandersman, A. 2005. (red.). Empowerment Evaluation Principles in Practice. Guilford Publications.

³Korteniemi, P. 2003. Realismi ja realismin sovellus. I: Julkunen, Ilse & Lindqvist, Tuija & Kainulainen, Sakari (red.) Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet. Stakes, FinSoc. Työpapereita 3, 17–33. Helsingfors.

¹Nieminen, M. & Hyytinen, K. 2015. Future-oriented impact assessment: Supporting strategic decisionmaking in complex socio-technical environments. Evaluation 21 (4), 448–461.

¹OECD 2013. The evaluation and assessment framework: Embracing a holistic approach. I: Synergies for Better Learning: An International Perspective on Evaluation and Assessment. Paris: OECD Publishing. 57–137. <https://doi.org/10.1787/9789264190658-6-en> (Läst 17.2.2020.)

Patton, M. Q. 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. 3rd edition. Sage Publications Ltd.

³Pawson, R. & Tilley, N. 1997. Realistic Evaluation. Sage Publications Ltd.

Scriven, M. 1987. Theory and Practice of Evaluation. EdgePress.

⁵Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuoritusprojektissa. Opas käytäntöihin. FinSoc Arviointi-raportteja 4/2004. Helsingfors: Stakes.

²Statsrådets kansli 2009. Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen. Kuinka parantaa tiedonkäyttöä poliittisessa päätöksenteossa. Statsrådets kanslis publikationsserie 6/2009.

Statsrådets kansli 2011. Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen. Huomioita pilottihankkeista. Statsrådets kanslis publikationsserie 2/2011.

⁵Utbildningsstyrelsen 2014. Hanketoiminnan ja hankkeiden vertaisarvioinnin arviointialueet ja -kriteerit. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hanketoiminnan-ja-hankkeiden-vertaisarvioinnin-arviointi-alueet-ja-kriteerit-2014.pdf> (Läst 23.1.2020.)

⁶Uusikylä, P. 2019. Endeavour to Find Evidence. The Role of Evaluation in Complex Systems of Governance. Academic dissertation. Publications of the Faculty of Social Sciences 130. Helsingfors: Unigrafia.

Mer information om NCU:s utvärderingsverksamhet: www.karvi.fi/sv/

NCU

Nationella centret för
utbildningsutvärdering
PB 28 (Mannerheimplatsen 1 A)
00101 HELSINGFORS
kirjaamo@karvi.fi
Telefonväxel 029 533 5500
karvi.fi/sv